

Rubén Hernández-León:
Metropolitan Migrants. The Migration of Urban Mexicans to the United States. University of California Press, Berkeley 2008, 258 s.

V publikaci *Metropolitan Migrants* analyzuje její autor Rubén Hernández-León migrační propojení dvou měst, mexického Monterrey, konkrétněji jeho městské čtvrti La Fama, a amerického Houstonu v Texasu. Soustředěním na migranty pocházející z městského prostředí usiluje o doplnění mezery v migračních studiích, které se až donedávna zabývaly zejména migrací z venkova. Upozorňuje na nutnost zahrnout do studií právě migranty z měst, kterých za posledních dvacet pět let výrazně přibýlo, současně se změnou charakteru populačního toku mezi oběma zeměmi. Hernández-León uskutečnil deset let trvající etnografický výzkum v obou zmiňovaných destinacích a v knize si klade za cíl zasadit migrační proces do ekonomického a politického kontextu obou zemí, odhalit strukturální a institucionální faktory, které podněcují nebo limitují migraci mezi oběma prostory.

Hernández-León identifikuje jako významnou, ne však jedinou, strukturální příčinu zapojení mexické městské populace do migračních toků ekonomickou restrukturalizací. Ta podnítila městské obyvatele k tomu, aby se jako k jedné z alternativních pracovních strategií začali obracet k mezinárodní migraci. Ekonomickým faktorům a spojení krize s migračním procesem je věnována druhá kapitola, kde autor představuje vývoj mexické ekonomiky 20. století. Od třicátých let 20. století pře-

vládal v Mexiku ekonomický model industrializace, který byl zaměřen na ochranu vnitřního trhu a výrobu. Důsledkem tohoto modelu byla rychlá urbanizace a vytvoření silné kvalifikované a polokvalifikované městské třídy pracujících. Tito zaměstnanci se pohybovali ve struktuře tzv. „periferního fordismu“, který byl postaven na hierarchii pracovních pozic založené na principu seniority, odborovém vyjednávání s managementem a stabilitě pracovních pozic (s. 32). Zlom nastal roku 1982 s příchodem ekonomické krize, jež se stala podnětem k procesu restrukturalizace a jejíž součástí bylo zavádění nových technologií, otevření ekonomiky zahraničnímu kapitálu a orientace na export. Restrukturalizace také přinesla odlišné požadavky na pracovní sílu, jako je flexibilita či multifunkčnost, a odstranila zaměstnanecká pozitiva periferního fordismu. Tyto změny měly výrazné sociální dopady zejména na městský pracovní trh, kde došlo k poklesu reálných mezd a životního standardu dělnické a střední třídy a současně ke zvyšování nezaměstnanosti a nárůstu neformálního sektoru práce. V důsledku ekonomické krize a změn na pracovním trhu začali obyvatelé měst a interní migranti hledat další způsoby, jak si zajistit obživu. Jednou z alternativ se tak stala mezinárodní migrace.

Komplexnost procesu migrace nelze vysvětlit pouze ekonomickými faktory, na což Hernández-León poukazuje ve třetí kapitole. Ani pokles ekonomiky a zhoršující se životní standard nemusí vést jedince k rozhodnutí odejít za prací jinam. Autor nachází další důležité faktory, které určují, proč a kdy dojde k překročení hranic. Jedná se o existenci pionýrů migrace, pracovních náborářů, možnost usta-

vení sítí a tlaku na expandující domácnosti. V této kapitole autor prezentuje sociodemografické a zaměstnanecké charakteristiky sledované oblasti, které následně doplňuje několika životními příběhy prvních migrantů. La Fama je homogenní čtvrť, stabilní z hlediska bydlení i zaměstnání, kde místní obyvatelé vedle sebe žijí celá desetiletí. Vznikla okolo textilní továrny a je charakteristická „interakcí tváří v tvář“. Dále autor identifikuje tři období migračního propojení mezi Monterrey a USA (1942–64, 1965–82, 1983–99), která jsou definována „dominantní migrační politikou, vzorci migrace a sociální organizací“ (s. 94). Klíčové pro migranty z městského prostředí je druhé z uvedených období, neboť v té době v Monterrey náboráři amerických firem rekrutovali kvalifikovanou pracovní sílu. První vlna rekrutů (pionýrská vlna velkého migračního toku) cestovala s pracovními vízy, další migranti již cestovali bez pracovních dokladů. Americké společnosti totiž sice vyčerpaly dostupný počet víz, ale neformální cestou stále usilovaly o další kvalifikované pracovníky. Dvě třetiny zkoumaných migrantů přitom do USA odešly ve třetím uvedeném období.

Čtvrtá kapitola se věnuje propojení obou měst – Monterrey a Houstonu – a sociální organizaci migrace. Hernández-León se zde vymezuje vůči studiím, které tvrdí, že v městském prostředí není možný dostatečný rozvoj migračního sociálního kapitálu, zejména nepřibuzenského. Ve zkoumané čtvrti La Fama jsou nejdůležitějším zdrojem kontaktů, informací a podpory při migraci přibuzenské vazby. Současně jsou ale v migračním procesu aktivizovány vztahy se sousedy, neboť lidé se znají se školy, prá-

ce či fotbalového klubu. Nejdůležitějším kapitálem při migraci se ukázali být sourozenci a manželky. V městském prostředí jsou normou exogamní sňatky, které nejsou ohraničeny prostorem. Tyto sňatky pak vytváří spojení mezi různými skupinami rodin stejným způsobem jako slabé vazby v konceptu M. Granovettera. Nemá-li muž-migrant ve svém přibuzenském okruhu nikoho s potřebným lidským a sociálním kapitálem, může tyto kontakty získat skrze svou manželku v její rodině. Závislost na ženiných sítích je výhodou i pro ni, neboť je tak zajištěna větší sociální kontrola manžela.

Jako klíčovou sílu aktivující mezinárodní pracovní migraci identifikuje Hernández-León rekruty amerických firem z poloviny sedmdesátých let. Tito jedinci mají svá specifika získaná v městském prostoru. Byli nabíráni na základě své kvalifikace, tedy technických dovedností a znalostí, které získali vzděláním a praxí v místních továrnách. Tyto schopnosti mohli získat pouze v městském prostředí a ty jim také umožnily být méně závislí na uzavřených silných vazbách. Mohli tudíž snadněji vytvářet další slabé vazby založené na kontaktech ze zaměstnání. Zároveň jim jejich kvalifikace umožňovala nalézt uplatnění v kvalifikovaných celoročních, stabilních a slušně placených pracovních pozicích. Z těchto pozic jsou většinou vyloučeni migranti z venkovského prostředí, neboť tam nemají možnost získat potřebnou kvalifikaci. Ne všichni migranti z města ale takovéto pracovní pozice nacházeli. Zhruba polovina zkoumaných kvalifikovaných migrantů končila v nekvalifikovaných pracovních pozicích, zejména jako dělníci odstraňující starý azbest ze střech. Jedná se o nebez-

pečnou práci, která není atraktivní pro občany cílového prostoru, a tak jsou zaměstnavatelé otevření přijímání nelegálních migrantů. Hernández-León tedy rozlišuje dvě pracovní cesty migrantů z Monterrey. První vedla do odborných pracovních pozic ropného průmyslu, jež vytvořili migranti rekrutovaní americkými firmami v sedmdesátých letech. Druhá cesta směřovala na sekundární pracovní trh, kde imigranti zastávali rozmanité pozice typické právě pro tuto skupinu (práce v restauracích, výpomoc v domácnostech, odstraňování azbestu, stavebnictví či nequalifikovaná operativní práce).

Dále Hernández-León identifikuje mezi zkoumanými migranty dvě zásadní specifika – našel málo cirkulujících dočasných migrantů a zjistil časté využívání legální dokumentace k překročení hranic. Mnoho migrantů ze čtvrti La Fama překročilo hranice státu legálně, za pomoci turistických víz nebo karty pro překročení hranic (*Border-crossing card*). Ačkoli dále pracují v USA nelegálně, sami sebe neoznačují díky legálnímu vstupu do země za nelegální migranty. Forma vstupu do země tedy stratifikuje migranty – na „mokré“ (nelegální příchod) a „suché“ (legální) (s. 93). Mezi nelegální migranty tak spadají zejména migranti z venkovského prostředí, kteří do USA vstupují většinou za pomoci převaděčů. Přístup k vízům do USA totiž mají zejména kvalifikovaní tovární dělníci, kteří jsou schopni doložit všechny potřebné dokumenty k získání turistického víza. Ačkoli jsou obě města propojena komunikací a transportní infrastrukturou, termín transnacionalismus nevystihuje podstatu života mnohých migrantů, zejména ne těch z dělnické třídy. Ti, již do cílového prostoru

vstupují nebo v něm žijí bez dokumentů (pracovní povolení a povolení k pobytu), se stávají součástí skupiny nelegálních rezidentů, kteří jsou charakterističtí sociální a fyzickou imobilitou. Zpříšňování bezpečnostní a imigrační politiky USA spolu se silící ochranou hranic limitují možnosti pohybu nelegálních migrantů.

Migrační průmysl jako jeden z významných faktorů podporující proces lidské mobility je předmětem poslední tematické kapitoly. Autor v ní definuje migrační průmysl jako „soubor podnikatelů, kteří jsou motivováni finančním ziskem a poskytují různé služby, kteří usnadňují lidskou mobilitu napříč mezinárodními hranicemi“ (s. 154). Zahrnuje celou „širokou sadu aktérů a služeb, které hrají aktivní roli v každém kroku procesu migrace“, jako jsou například půjčování peněz, převádění, rekrutování, transporty, ale i právní či notářské služby (s. 155). Migrační průmysl překračuje etnické a imigrační ekonomiky a zasahuje jak do formálního, tak do neformálního sektoru ekonomických aktivit a zároveň je ovlivňován politikami a regulacemi obou států. Ty určují jaké služby a za jakých podmínek jsou dostupné a kdo je jejich zřizovatelem. Ačkoli se tyto služby často zaštiťují termíny, jako je morální odpovědnost a důvěra, dle autorových zjištění se jedná o podniky s motivy a principy spíše ekonomickými. Migrační průmysl je v této kapitole analyzován na dlouhodobé případové studii neformální kurýrní společnosti. Tato studie odhaluje ekonomické základy celého podnikání. Nárůst migrace a členství v síti umožnily vznik kurýrního podniku, který byl pro provozovatele finančně lukrativní záležitostí. Klienti využívali jeho služeb hlavně proto, že byl flexibilní a doručoval zakázky přímo do do-

mu a převázel hotovost, kterou doručil rychle a za menší poplatky než jiní. Sledovaný podnik svou činnost během trvání studie ukončil, neboť jej příliš omezovaly kontroly na hranicích. Ty několikrát negativně zasáhly do jeho podnikání zabavením aut a převážených peněz. Tuto službu ihned nahradily další nově vzniklé podniky stejného typu.

Hernández-León předkládá zajímavou dlouhodobou studii propojující dva migrační prostory a tím poskytující komplexní pohled na proces migrace z městského prostoru. Migrační proces a jeho jednotlivé kroky zasazuje do ekonomického a politického kontextu a zároveň jejich vlivy ukazuje na konkrétních případech zpovídání migrantů. Přínosné je zejména zapojení konceptu slabých sítí do procesu migrace a poukázání na rozličnost městského prostoru, který má potenciál vytvořit efektní sociální vazby pro migrační proces.

Alena Pařízková

Zdeněk Demel: *Pod dohledem církevních tajemníků.*

Omezování činnosti katolické církve v Československu 1945–1989 na příkladu jihočeského regionu. Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK), Brno 2008, 323 s.

V některých zemích je publikace disertačních prací (o habilitacích nemluvě) povinná, nebo alespoň velice žádaná. U nás tomu tak bohužel není a lze toho litovat, protože neexistuje veřejná kontrola jejich kvality, ani nedochází k širší diskusi o do-

sažených výsledcích, která by vedla k rozšiřování našeho poznání i ke kvalitativnímu zlepšení budoucích disertací. I těch nemnoho publikovaných disertačních prací – již tento fakt je přitom třeba ocenit – proto obvykle trpí nedostatky, které se školními výkony spojujeme: nedokonalou volbou a ohraničením tématu, přílišnými generalizacemi, jednostranností pohledu a podobně. Takové jsou i nedostatky recenzované práce, jako disertace obhájené na Teologické fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích v roce 2008, ačkoli by je bývalo bylo před knižním vydáním snadné odstranit a autora zjevně nikdo nenutil, aby s oficiální publikací spěchal tak dalece, aby ji stačil v téměř roce jako obhajobu. Když už totiž vydáváme jen „přepřacované verze“ (pár, snad nejlepších) disertačních prací, měli bychom naopak úzkostlivě dbát na jejich kvalitu: nedodělaných zmetků je totiž český knižní trh, včetně odborného, plný i beztoho.

Téma omezování církevní zbožnosti, obzvláště v případech největší (a z „lidových církví“ státním antiklerikalismem asi nejvíce postižené) – římskokatolické církve, v období vlády komunistického režimu patří v posledních dvaceti letech mezi „stálíce“ české náboženské a církevní historiografie. Přesto rozhodně nejde o oblast badatelsky vyčerpanou a dvojí zacílení, které studie Zdeňka Demela slibuje, dokonce nabízí pole namnoze ještě nezpracovávané: prostor budějovické diecéze, kterému se speciálně věnovala prakticky jen Kadlecova monografie (napsaná ještě v osmdesátých letech, avšak publikovaná až v roce 1995), a tematiku omezování a kontroly slavení liturgie, což je výsostně Demelovo téma – ne nadarmo autor současně vyučuje liturgiku na své *alma mater*. Nešťes-